HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' ליכ ליה מכלל לאו אתה שומע הן. כגון במתניתין דמכלל דאמר לא לחולין שמעי' מינה הא קרבן הוי ואהכי אסור ור' מאיר סבר דלא הוי אסור אא"כ אמר בפירוש לא חולין ליהוי אלא קרבן דלא משמע ליה מכלל לא חולין אתה שומע קרבן: **דתנן.** במסכת קידושין בפרק האומר ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי דכתיב[ד] ויאמר[ה] אליהם משה אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ואם לא יעברו וגו' לא נכתוב אם לא יעברו דלא צריך למיכתב אלא אם לא יעברו דמשמע אם לא יעברו ונאחזו בתוככם הא אם יעברו ונתתם להם וגו' אלא להכי איצטריך למיכתב לתרוייהו דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ומתניתין קתני אסור דמכללא לא לחולין שמעינן קרבן: **אלא.** מתניתין רבי יהודה היא דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דאית ליה תנאי כפול: **אימא סיפא רבי יהודה אומר אף האומר ירושלים לא אמר כלום.** דפליג אתנא דלעיל מיניה דהיינו ר' מאיר דסתם משנה[ב] היא ומדסיפא ר' יהודה ריש"א לאו רבי יהודה דסיפא רבי יהודה ומציעתא רבי מאיר: **שר' יהודה אומר האומר ירושלים כו'.** דבעינן שיאמר בירושלים כלומר[ג] נזירים בירושלים: **עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** כגון קרבנות ומנחות שקריבין לגבי מזבח[ג]: **האומר בירושלים לא אמר כלום.** דלא מיקדשא ירושלים: **ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה.** דתנא דמתניתין סבר האומר ירושלים לא אמר כלום הא בירושלים אסור בירושלים מיקדשא ותנא דברייתא סבר האומר בירושלים לא אמר כלום דקסבר ר' יהודה לא נתקדשה ירושלים אא"כ[ד] יאמר כדבר הקרב בירושלים: בין

גמ' סברוה מאי לחולין לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ [ה]לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דתנן [ב]ר"מ אומר [א]כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אלא ר' יהודה היא אימא סיפא ר"י אומר האומר ירושלים לא אמר כלום מדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי יהודה היא כולה ר' יהודה היא והכי קתני שר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום וכי אמר בירושלים לר"י מי מיתסר [ג]והתניא ר' יהודה אומר האומר בירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים כולה ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר"י

תניא

מיתסר אפילו הכי כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקיימא לן[ו] סתם נדרים להחמיר: **טהור טמא פגול נותר אסור.** כך היא הגרסא בנוסחאות וקשה בעיני מאי איכא בין טהור לפגול דאי הכיון דתנא לדבי בלא"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתסר וכיון שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה יאסר והלא דבי תרגומו של טהור הוא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נדרי' (הל' יח) שכתב טהור בלא למ"ד וטמא פגול נותר בלא למ"ד וכן נראה לי עיקר ואי גרסינן הכי במתני' לטהור בלא"ד ניחא. ואי לא גרסינן ליה נראה לי משום דתנא למ"ד בדבי לא חש למתני' בטהור דמילתא פשיטא היא דדבי וטהור שוו להדדי דחד ענינא הוא. ותנא במתני' תלת דיני תני. דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומתסר דמכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דבי טהור. וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלא"ד איכא למימר דלהיתרא קמכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתסרי אפילו לר"י דהא בגמ' מוקמי למתני' כרבי יהודה כולה ואפי' הכי בהני אסור בלא כ"ף שכיון ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתסר לכולי עלמא אע"ג דמצינן למימר דבי אמר טמא אתרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הוא לה דבר האסור וכי מתפיס בה לא אתסר כדאמרינן בגמרא[ו] אפי' הכי כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין הוה ליה כסתם נדרים להחמיר. והדר תני כאומרא כדירים כעפר וכו' דהני כולהו אין שמן מורה על שם איסורן ומשום הכי אמר רבי יהודה דבעי דלימרינהו בכ"ף דאי לא לא משמע דאמר אסור מה שאין כן בפגול ונותר דכיון ששמן על שם איסורן הרי הוא כאומר כפגול כנותר. ואם תקשה עלי והתנן באידך מתניתין [נקמן יג.] האומר קרבן עולה מנחה וכו' ואפילו הכי תנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דכולהו דלא אמרינהו בכ"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומאי שנא מפגול ונותר לאו קושיא היא שאלו אע"פ ששמן מורה איסורן מ"מ אין שמן על שם איסורן שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה לאיסורא אלא שצריך לעשות ממנה דיני עולה או חטאת או תודה או שלמים מה שאין כן בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסורן בלבד ולפיכך כל שאמר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו מוכיחין שלאיסור הוא מתכוין וכפגול וכנותר קאמר ומש"ה מתסר בלא כ"ף אפילו לר' יהודה. אי נמי טעמייה דר' יהודה דבעי כ"ף משום דבלא כ"ף סבירא ליה דחי אימרא קאמר וכן בשארא ומש"ה בטמא פגול ונותר דלא שייך חי טמא לא בעיא כ"ף והכי מוכח האי פרושא בגמרא [נקמן יג.] דתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן וכו' כלומר אע"ג דפליגי עליה באומר קרבן גרידא דלא חי קרבן קאמר באומר הא קרבן מודו ליה. כך נראה בעיני פירוש משנתינו וראיתי לראשונים ז"ל שטעמעמו בה הרבה ולא העלו דבר מחוור לפי דעתי: **לאימרא.** כשה של קרבן דסתם נדרים להחמיר ועוד דמשמע דכשהידוע קאמר: **לדירים.** כקרבנות שבדירים: **כעפר.** כשני גזירי עפר שהיה עורך על גבי מערכה כדכתיב [ויקרא ו] ובער עליה הכהן עצים: **לאשים.** כשלהבות של אש שעל המזבח: **לירושלים.** כקרבנות שבירושלים: **האומר ירושלים לא אמר כלום.** משום דלא אמר בירושלים: **גמ' סברוה.** האי סברוה א] במסקנא נמי קאי ודכותיה בריש בבא בתרא (דף ב.): **[ב]ליכ ליה מכלל לאו אתה שומע הן.** דהוא בעי תנאי כפול וכדיליף מתנאי בני גד ובני ראובן דכתיב [במדבר לב] אם יעברו ואם לא יעברו: **דתנן ר"מ אומר.** בפרק האומר בקידושין. ואע"ג דאמרינן בשבועת העדות (שבועות לו.) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו הן בממונא באיסורא לית ליה הא אסיקנא התם [ג]בשטרה ועדות לית ליה משום דהוו איסורא דאית ביה ממונא ונדרים נמי ממונא לית בהו דהיינו חפצא דמתסר עליה: **אלא רבי יהודה.** דאמר בפרק השולח (גיטין דף מו.) [ד]גבי מוציא את אשתו משום נדר דלא בעי תנאי כפול אלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ואע"ג דר' חנינא פליג עליה דר"מ בתנאי כפול בפרק האומר (קדושין סא.) אפ"ה בעי לאוקמא למתני' כר' יהודה משום דאייתי בה ואע"ג דאסטרין לדחוקי ולמימר תרי תנאי אליבא דרבי יהודה ולא בעי לאוקמא כרבי חנינא שלא נזכר בה כלל: **מדסיפא ר' יהודה הוי ריש"א לאו ר' יהודה.** מדקתני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דעד השתא לאו ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום כיון שלא הזכיר כ"ף הדמיון וה"ה לאימרא דיריס ועצים אלא דנקט ירושלים משום דסמיך ליה אבל בפגול ונותר ונטמא מודה בהו ר' יהודה דלא בעי כ"ף וכמו שפרשתי במשנתינו ומש"ה תנא בלא כ"ף: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** תנא דמתני' סבר דלר' יהודה דעתו על דבר הקרב בירושלים וכי אמר בירושלים מתסר ותנא ברא סבר דדעתו על עצים ואבנים ועד שידור בדבר הקרב לא מתסר:

תניא

ממונא כיון שאוסר ממון של חבירו עליו: כולה רבי יהודה היא. וה"ק ברבי יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף ומ"ש כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כסר לא דבי וכו' טמא נותר פיגול נמי ליכא כ"ף ואומר דמייל הגדר ואו"י דעד כאן ר' יהודה לא קאמר דבעי כ"ף אלא כשמתפיס בשם דבר כגון קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא בהן אבל שם דבר אבל בשון פעולה מודה ר' יהודה דלא בעינן כ"ף והוי לשון פעולה מיניה טהור וטמא ונטמא פיגול ונתפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מוקדש מ"מ על כרחך שם דבר הוא דקרוי הכי: **והתניא האומר בירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** וס"ל דלפ' ירושלים מתרומת הלשכה דהוי דבר הגדור רק אין דעת הגדר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא דבר הגדור: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** דאמר ירושלים בלא כ"ף הא בכ"ף מיתסר אפילו דדעת הגדר להתפיס בקדושת ירושלים שעשויה מתרומת הלשכות:

מסורת הש"ס

(א) [נקמן יג: שבועות לו.], ב) קדושין סא., ג) שם נד., ד) [במדבר לב], ה) ס"א כקרבנות שבירושלים, ו) [נקמן יח:], ז) [נקמן יב.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דתנן וכו' דכתיב ויאמר משה אליהם אם יעברו: (ב) ד"ה אימא סיפא וכו' דסתם משנה ר' מאיר הוא ומדסיפא: (ג) ד"ה עד שידור וכו' לגבי מזבח אבל האומר כל"ל והד"ל: (ד) ד"ה ותרי תנאי וכו' אא"כ ידור בדבר הקרב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בהר"ן ד"ה סברוה במסקנא נמי קאי ודכוותה בב"ב דף ב. סברוה מאי מחיקא גורדא וע' מוקין ד ע"ב סברוה וכו' מאי דמקשו הרשב"א והר"ן והריטב"א שם. ובזה י"ל ודו"ק: ב] שם ד"ה לית ליה וכו'. יעו"ש שהעלה דמדריש הו"ל איסור שיש בו ממון וכ"כ התוס' אלא שאיסור לשון יש בדבריהם יעו"ש. ולפ"ז ל"ל דמיר נמי איסור שיש בו ממון שאוסר היין עליו דאל"ה מאי פריך לעיל ד' ע"ב תיפוי במה מליגו מנדרים הא איסור לא יליפינן מאיסור שיש בו ממון ונדרים יש בו ממון אע"כ ל"ל דלכתינגא: ויש לי בזה ל"ש רב דלפ"ז קושית התוס' בכתובות דף מו ע"ב בד"ה ממונא מאיסורא וכו' במ"ע דלילף קידושין מנדרים דהוי איסור מאיסור ומה שתילו התוס' דקדושין הוי איסור עם ממון קשה הא נדרים נמי הוי איסור עם ממון כמ"ש התוס' והכ"ן וי"ל. ולע"ע ודו"ק:

פירוש הרא"ש

גמ' כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן בו'. אע"ג דבלא כפילות הוה משמע תנאה לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: **אלא** ר' יהודה היא. דהוא בר פלוגתיה דר' מאיר בכל מקום: **מדסיפא** ר' יהודה רישא לאו ר' יהודה. ס"ל אין חילוק בין ירושלים בלא כ"ף לירושלים בכ"ף: **האומר בירושלי' לא אמר כלום.** דסבר חומת ירושלים לא אתו משירי הלשכה ולפי' הירושלמי לא משמע ליה בקרבנות ירושלים כיון שאינן קרבין בירושלי':

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה ח ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ב ועיין בכ"מ בפ"ח מהלכות נדרים הל' יט:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה דתנן ר' מאיר בו' דבסוטה ועדות לית ליה. נראה לענ"ד דל"ל דבסוטה ליה ליה: שם ד"ה אלא רבי יהודה. גבי מוציא את אשתו משום נדר. ל"ל משום איילונית:

מוסף רש"י

סברוה. תלוקה זאת השיטה (של מסכת נדרים) משאר שיטות, דאילו בשאר שיטות משאר מסכתות כי פתחי בלימא או בסברוה לא ממוקם הכי אמסקנא, ואילו בשיטות האי מסכתא אע"ג דפתחי בלימא או בסברוה ממוקם הכי אמסקנא (ראמ"ה בשמו). **אי** ר"מ לית ליה כו'. הוא"ל ולית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, היכי מצינן לאוקומי מתניתין אליביה דהוא"ל ולא פיכם לא חולין יהא (שם, עי"ש). **כל תנאי שאינו.** כפול, כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקייים התנאי נתקיימו הדברים, כגון הרי זה גיטך על מנת שתצני לי מאתים זוז ולא פיכם לכפול ואם לא תצני לי לא יהא גט, אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל, ואפילו לא נתנה הוי גט, וכמו שמצינו שהולרך משה רביעו ע"ה לכפול ואם לא יעברו אלוים אתכם ונאחזו בתוככם, שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין אלך וגלעד אפילו לא יעברו את הירדן, אע"פ שאמר אם יעברו ונתתם, לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו (קדושין סא.).

תוספות

סברוה מאי לחולין כו'. האי סברוה דקאמר קיים במסקנא הוא דכוותיה אסמכתא בב"ב (דף ב.) סברוה מאי מחיקה גורדא: **דאי** ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. תימה דאמרינן בשבועות פרק שבועת העדות (דף לו.) כי לית ליה לר"מ בממונא אבל באיסורא אית ליה [וי"ל] נדרים נמי חשיב ליה איסורא דאית ביה